

באהבת ישראל – נביא את הגואל שיעור לפרקי אבות - פרק א'

בגלל אבות
תושיע בנים



מערך שיעור למורה

📖 השיעור מבוסס על משנה ב' ו"ב. רעיונות חסידיים עפ"י תניא פרק ל"ז, אגרת הקודש סימן ל"א.

☑ אביזרים: תמונה גוף האדם.

פתיחה: מי בא למסיבה?

נפתח בסיפור: ביום שלישי דני חוגג את יום הולדתו. לכבוד יום ההולדת הוא ביקש לערוך מסיבה לחברים בביתו, אך הוא החליט לערוך מסיבה קטנה אליה יזמין רק את החברים הטובים. הוא ערך רשימה של חברים ורק אותם הזמין למסיבה. יום שלישי הגיע, סלון ביתו של דני מקושט בבלונים, העוגה מוכנה על השולחן ולאט לאט מגיעים הילדים המוזמנים. כולם כבר יושבים במקומות, כל הכיסאות מלאים והנה נשמעות שוב דפיקות בדלת. דני נגש לפתוח והנה הוא רואה שם את איציק. איציק הוא לא חבר טוב של דני, הוא בכלל לא חבר שלו. הם רבו לפני המון זמן ומאז אינם מדברים. אך איציק נכנס בחיוך, מאחל "מזל טוב" ומחפש מקום לשבת.

עד כאן הסיפור. ילדים, מה הייתם מציעים לדני לעשות?¹

שאלה לדיון: האם אתם מכירים סיפור דומה? כיצד הוא הסתיים?

נזכיר את הסיפור 'קמצא ובר קמצא'². במקרה זה, בעל המסיבה בייש את חברו וסילק אותו מול כל האורחים, וזה הביא בסופו של דבר לחורבן בית המקדש.

חלק ראשון: אהבת ישראל

בגלל שנאת חנם נחרב בית המקדש³, ובזכות אהבת חנם יבנה בית המקדש.

בפרק א' משנה י"ב, אנו לומדים כיצד לנהוג באהבת ישראל: הָלַל וְשָׁמְאִי קְבָלוּ מִקֵּם, הָלַל אֹמֵר, הָיוּ מִתְלַמְּדֵי שֶׁל אֶהְרֶן, אֹהֶב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם אֹהֶב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לְתוֹרָה.

הלל מלמד אותנו לאהוב את השלום ולהשתדל לנהוג בשלום עם הזולת. מה אתם יודעים על הלל? מה אפשר ללמוד ממנו בנושא של 'אהבת השלום'?

לשכבה הגבוהה ניתן להעלות את הידע הקיים, לשכבה נמוכה נספר את הסיפור הבא⁴:

¹ בכיתות נמוכות אפשר לתת לילדים מספר הצעות לפעולה והילדים ירימו את היד באפשרות שנראית להם (כמו שאלה אמריקאית). השאלה: מה דני יעשה? תשובות אפשריות: א. לומר לאיציק לצאת, זה לא מתאים שהוא מגיע. ב. לא לומר שום דבר רע, אך גם לא להודות לאיציק או להציע לו. ג. להתייחס יפה ולשתף את איציק.

² מעשה באדם שהיה אוהב **קמצא** ושונוא **בר קמצא**. עשה סעודה. אמר לשמשו: לך והבא לי **קמצא**. הלך והביא לו את **בר קמצא**. בא ומצאו יושב. אמר לו: הרי שונא אתה לי, ומה לך כאן? עמוד וצא! אמר לו: הואיל ובאתי - הניחני, ואותן לך דמי כל מה שאוכל ואשתה. אמר לו: לא. אמר לו: אתן לך דמי חצי סעודתך! אמר לו: לא! אמר לו: אתן לך דמי כל סעודתך! אמר לו: לא! תפסו בידו, העמידו והוציאו. אמר **בר קמצא**: הואיל וישבו חכמים ולא מחו בו - מכלל שנוח להם - אלך ואלשין עליהם לפני המלך.

בא ואמר לו לקיסר: מרדו בך היהודים! אמר לו: מי יאמר? אמר לו: שלח להם קרבן ותראה אם יקריבוהו. הלך ושלח בידו עגל משולש. בהליכתו, הטיל בו **בר קמצא** מום. לכן, כאשר הביא את הקרבן, סירבו החכמים להקריב אותו מפני סכנת המלכות. שמע זאת הקיסר וביקש להחריב את בית המקדש.

³ יומא דף ט' עמוד ב': מקדש ראשון - מפני מה חרב? מפני ג' דברים שהיו בו: עבודה זרה, וגילוי עריות ושפיכות דמים... אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים - מפני מה חרב? מפני שהייתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלוש עבירות.

באהבת ישראל – נביא את הגואל שיעור לפרקי אבות - פרק א'

בגלל אבות תושיע בנים



(תלמוד בבלי מסכת שבת דף ל"ב) (עם תרגום קל): תנו רבנן לעולם יהא אדם עניו כהלל ואל יהא קפדן כשמאי. מעשה בשני בני אדם שהתערבו זה עם זה אמרו כל מי שילך ויקניט את הלל ייטול ארבע מאות זוז, אמר אחד מהם 'אני אקניטנו' אותו היום ערב שבת היה והלל חפף את ראשו לכבוד שבת, הלך אותו אדם ועבר על פתח ביתו של הלל וקרא 'מי כאן הלל מי כאן הלל' נתעטף הלל ויצא לקראתו אמר לו 'בני מה אתה מבקש' אמר לו 'שאלה יש לי לשאול' אמר לו 'שאל בני שאל' 'מפני מה הראש של בני בבל בצבע סגול' אמר לו 'בני שאלה גדולה שאלת מפני שאין להם מיילדות פקחות' הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר 'מי כאן הלל מי כאן הלל' נתעטף ויצא לקראתו אמר לו 'בני מה אתה מבקש' אמר לו 'שאלה יש לי לשאול' אמר לו 'שאל בני שאל' 'מפני מה עיניהן של האנשים שגרים במקום ששמו 'תרמודיין' טרוטות' אמר לו 'בני שאלה גדולה שאלת מפני שגרים בין החולות' הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר 'מי כאן הלל מי כאן הלל' נתעטף ויצא לקראתו אמר לו 'בני מה אתה מבקש' אמר לו 'שאלה יש לי לשאול' אמר לו 'שאל בני שאל' 'מפני מה רגליהם של האפריקאיים רחבות' אמר לו 'בני שאלה גדולה שאלת מפני שדרין בין ביצות המים' אמר לו 'שאלות הרבה יש לי לשאול ומתיירא אני שמא תכעס' נתעטף וישב לפניו אמר לו 'כל שאלות שיש לך לשאול שאל' אמר לו 'אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל' אמר לו 'הן' אמר לו 'אם אתה הוא לא ירבו כמותך בישראל' אמר לו 'בני מפני מה' אמר לו 'מפני שאבדתי על ידך ארבע מאות זוז' אמר לו 'הוי זהיר ברוחך כדי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות זוז וארבע מאות זוז והלל לא יקפיד'.

מסיפור זה אנו רואים שהלל התנהג בסבלנות ובאהבה אפילו לאדם שניסה להכעיס אותו, ואם כן, בוודאי שעלינו להתנהג באהבה לחברים שלנו ולבני המשפחה.

כאשר הלל מדבר על חשיבות אהבה וקירוב של יהודים הוא מזכיר את אהרון, כי אפשר ללמוד ממנו הנהגה זו:

כאשר היה רואה מריבה בין שני אנשים, היה מגיע לאחד מהם ואומר: "חבר שלך רוצה מאוד להשלים איתך". ואז הולך גם אל השני ואומר: "חבר שלך רוצה מאוד להשלים איתך". כאשר כל אחד היה שומע כי השני רוצה להשלים, היו בסופו של דבר משלימים.

ממשיך המדרש ומספר איך אהרון היה "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"? כאשר ראה יהודי רשע, היה אומר לו 'שלום עליכם' כה לבבי, עד שבפעם הבאה שאותו רשע רצה לעשות עבירה, כבר לא הרגיש נעים לעשות אותה. כך אהרון החזיר הרבה אנשים בתשובה.

התלמידים ישלימו משימה בדף 1.

חלק שני: נביא את הגואל

שאלה לילדים: מדוע דווקא אהבת ישראל נבחרה כמצווה כה מרכזית שתביא את הגאולה?

(בשכבה בוגרת אפשר לתת לילדים לנסות לענות לפני שמסבירים).

המורה יציג בפני הילדים איור של מחזור הדף בגוף (אביזר 1), ויסביר כיצד הדם מגיע מהלב לכל האברים. הלב מעביר דם עם חמצן לכל האברים, ומקבל חזרה את הדם ללא חמצן. מה קורה כאשר יש פגיעה באחד האברים וזרימת הדם נחסמת? האם רק אותו אבר יתקלקל? לא! מחזור הדף בנוי על קשר ושיתוף בין כל האברים, ולכן, כאשר יש פגיעה באחד האברים, זה פוגע בכל מחזור הדם. 'התקף לב' נגרם כאשר אחד העורקים חסום ופוגע במעבר התקין של הדם.

⁴ סיפור נוסף: נכרי אחד בא לפני שמאי, אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, וגיייר אותו, אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה...

באהבת ישראל – נביא את הגואל שיעור לפרקי אבות - פרק א'

בגלל אבות
תושיע בנים



בהתאם לכך נסביר את דברי אדמו"ר הזקן⁵:

כל עם ישראל מהווה גוף שלם, הנשמות של היהודים הן האברים של עם ישראל, והשכינה זוהי החיות, הנשמה של הגוף – עם ישראל. השכינה היא הלב, והיא שורה בבית המקדש, וממנו מזרימה חיים רוחניים לעם ישראל, שנקראים איברים. כאשר כל האברים קשורים טוב ביניהם השכינה יכולה לשרות בגוף, הקב"ה נמצא עם עם ישראל, כמו שאנו אומרים: "ברכנו אבינו כולנו כאחד". רק כאשר אנו מאוחדים הקב"ה יכול לשרות בתוכנו. ואילו כאשר יש נתק בין יהודי לרעהו ופירוד לבבות, השכינה מסתלקת. בסיפור של קמצא ובר קמצא היתה שנאת חנם – לא רק של בעל הסעודה, אלא של כל היהודים שנכחו במקום ולא דאגו לכבודו של בר קמצא – ובסופו של דבר ארע חורבן בית המקדש⁶.

גם השמות 'קמצא' ו'בר קמצא' מרמזים על הנהגה של קמצנות, חוסר פרגון ונתינה לזולת.

הבנו שהחורבן ארע בגלל שנאת חנם, וכעת נבין – איך נוכל לתקן זאת?

על ידי שנוסיף באהבת ישראל ובאחדות של כל נשמות ישראל – הקב"ה יוכל לחזור ולשכון בתוכנו באופן מלא, כפי ששרתה שכינה בגלוי בבית המקדש. אהבת חנם – הכוונה לאהוב את הזולת לא בגלל שום דבר. לא בגלל מה שהוא נותן לי, לא בגלל המעלות שיש לו, לא בגלל שמירת המצוות שלו. אלא אך ורק בגלל עצם היותו יהודי. כפי שכתוב בתורה "ואהבת לרעך כמוך" – את עצמך אתה אוהב בלי סיבה נוספת, וכך תאהב גם את הזולת. וכפי שלימד הבעל שם טוב, שאהבת ישראל היא גם ליהודי שמעולם לא פגש אותו ואינו מכירו.

התלמידים ישלימו משימה 2 בדף.

חלק שלישי: עמוד של גמילות חסדים

דיברנו על הכוח של אהבת ישראל בקירוב הגאולה. במסכת אבות פרק א' יש משנה נוספת שמתייחסת לאהבת ישראל ובאופן פרטי – גמילות חסדים. נפנה את התלמידים לסמל של ה'רשת' המופיע בדף לתלמיד, ונבקש מהם למצוא היכן מופיע בסמל הרעיון של אהבת ישראל (גמ"ח).

לשכבה גבוהה אפשר לתת משימה לתלמידים למצוא את המשנה המתבטאת בסמל (משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד... על גמילות חסדים").

⁵ אג"ק סימן ל"א: "שסיבת החולי והבריאות היא התפשטות והילוך החיות מהלב אל כל האיברים, וסובב סובב הולך הרוח חיים והדם תוך תוך כל האברים והגידים המובלעים בהם, וחוזר אל הלב. ואם סיבוב והילוך הרוח חיים הלז הוא כהלכתו תמידי כסדרו המסודר לו מחיי החיים ברוך הוא, אזי האדם בריא בתכלית, כי כל האברים מקושרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם מהלב על ידי סיבוב הלז. אך אם יש איזה קלקול באיזהו מקומן המונע ומעכב או ממעט סיבוב והילוך הדם עם הרוח חיים המלוכש בו, אזי נפסק או מתמעט הקשר הלז המקשר כל האיברים אל הלב על ידי סיבוב הלז, ואזי נפל האדם למשכב וחולי, ה' ישמרנו.

וככה ממש, על דרך משל, הנה כל נשמות ישראל נקראים בחינת 'איברי דשכינתא', הנקראת בשם 'לב'... וכמו שכתוב "ושכנתי בתוכם"... – להורות לנו כי כאשר כל הנשמות דבוקות ומקושרות יחד, אזי סיבוב והילוך החיות וההשפעה סובב סובב, ונעוץ סופן בתחילתן לקשר ולחבר כולן להו' אחד ולדבקה בו יתברך, וכמו שכתוב "אתם נצבים היום כולכם לפני הו' אלקיכם", "כולכם" דייקא, ו"לפני" דייקא, "ראשיכם כו' מחוטב עציך כו'". ובזה יובן מאמר רז"ל כי חורבן בית שני... הכול היה בעוון שנאת חנם ופירוד לבבות רחמנא ליצילן.

⁶ העשרה לשכבה גבוהה: במבט ראשון, הבעייתיות הייתה בהלבנת הפנים של האורח, ובעובדה שחכמי ישראל לא מחו. אולם במבט מעמיק יותר, הבעייתיות מתחילה בעצם המושג "קמצא ובר קמצא". מסביר המהר"ל (חידושי אגדות על הגמרא), כי עצם המושג שאדם מחזיק ב"רשימה לבנה" של האוהבים שלו, ובמקביל "רשימה שחורה" של השונאים שלו – בזה עצמו נמצאת הבעיה. איך יתכן שיש אנשים שאתה שונא? הדבר כבר מצביע על נורמה בעייתית שרווחה באותה תקופה, שלאנשים הייתה רשימה לבנה ורשימה שחורה. ובמילים אחרות: שנאת חנם.

באהבת ישראל – נביא את הגואל שיעור לפרקי אבות - פרק א'

בגלל אבות תושיע בנים



במשנה מדובר על עמודים עליהם העולם עומד. גם דירה ובנין עומדים על עמודים. הקב"ה נתן לנו משימה להפוך את העולם הזה לדירה לו יתברך. כעת בזמן הגלות אנו משפצים ומכינים את הדירה. כאשר הדירה תהיה מוכנה – זוהי הגאולה. אחד העמודים להכנת הדירה הוא גמילות חסדים – אהבת ישראל⁷.

הבנו מדוע אהבת ישראל היא כה משמעותית בקירוב הגאולה, נתייחס באופן פרטי למצוות הצדקה. גם על צדקה נאמר: "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה" (תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף י"א), וכן נאמר: "אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות" (ישעיהו נ, א). מה הקשר בין צדקה וגאולה? במה מצוות הצדקה מיוחדת יותר משאר המצוות?

על ידי קיום מצוות אנו מקדשים את העולם ואת הגוף שלנו. הבה ונחשוב, אילו אברים אנו מקדשים בקיום המצוות הבאות (לשכבה הנמוכה אפשר לתת משימה להניע את האבר המתאים לכל מצווה – נפנוף ביד, הנעת הראש וכד'): הנחת תפילין (יד, ראש), הדלקת נרות שבת (יד), שמירת כשרות (פה, מערכת העיכול), תפילה (פה), לימוד תורה (פה, ראש), הליכה לבית הכנסת (רגליים).

ומה עם נתינת צדקה?

כאשר אנו נותנים צדקה אמנם בפועל היד שותפה במצווה זו, אך למעשה כל הגוף שותף לנתינת הצדקה. כאשר קשה לנו לתת ולתרום, זה לא בגלל כאבי שרירים ביד, או משקל כבד, אלא קשה לנו לוותר על הנאה של כל הגוף. נתינת הכסף מקדשת את כל הגוף, משתי סיבות:

- א. **יכול לקנות חיי גופו** – אדם שקיבל כסף במתנה (דמי כיס, דמי חנוכה, זכייה וכדומה) יכול לקנות בזה אוכל או משחקים, וכך כל הגוף נהנה מהכסף. כאשר בוחרים לתת את הכסף לצדקה במקום לקנות בו הנאות לגוף – בכך מקדשים את כל הגוף.
- ב. **כל הגוף שותף בעבודה** – כאשר אדם עובד ומרוויח את הכסף, הוא משקיע את כל הגוף בעבודה, ואם כן נתינת הכסף לצדקה מקדשת את כל הגוף, שהיה שותף לעבודה. זו הסיבה לכך שלא תמיד קל לתת צדקה. יכולים להיות אנשים שומרי מצוות, המקפידים על קלה כבחמורה, ובכל זאת קשה להם להיפרד מהכסף ולתת לאחרים. כי באמת בתוך הכסף נמצאת מציאותו ועבודתו של האדם, ולכן קשה לו להיפרד מהכסף.

מובן אפוא שמצוות צדקה שקולה כנגד כל המצוות ומקרבת את הגאולה. כי מטרת המצוות לקדש את החיים הגשמיים, ומבחינה זו מצוות הצדקה מקדשת את החיים הגשמיים הרבה יותר משאר המצוות.

התלמידים ישלימו משימה 3 בדף.

כדאי לעורר את התלמידים לפתוח יוזמה של גמ"ח – השאלת חפצים או גמ"ח אחר כמו דאגה לתלמידים חסרים וכדומה.

⁷ אפשר לספר על הרבי הרי"ף שבילדותו נהל קופת גמ"ח, מכספים שקבל עבור לימוד משניות בעל פה.